

ION BUDAI-DELEANU

Țiganiada
sau
Tabăra țiganilor

Versiune modernizată,
ediție și note
de
CRISTIAN BĂDILIȚĂ

Tracus Arte

2018

CUPRINS

Țiganiada <i>versus</i> Țiganiada de Cristian Bădiliță.....	5
Notă asupra versiunii de față de Cristian Bădiliță	12
Prolog de Leonachi Dianeu	14
Epistolă-dedicație către Mitru Perea, vesuit cântăreț.....	16
Cântul I	21
Cântul al II-lea	48
Cântul al III-lea.....	71
Cântul al IV-lea.....	98
Cântul al V-lea.....	125
Cântul al VI-lea.....	145
Cântul al VII-lea	167
Cântul al VIII-lea.....	192
Cântul al IX-lea.....	219
Cântul al X-lea.....	251
Cântul al XI-lea.....	281
Cântul al XII-lea	310

Cântul I

Argument

*Cum Vlad-Vodă pe țigani înarmează;
Asupra lor Urgia întărită
Pe Satana, ce rău le urează.
Iar apoi, luându-și pe drum pită,
De la Flămânda pleacă voioasa
Țigănime către Inimoasa.*

1

Muză ce lui Homer odinioară
Îi cântași *Batrachomiomachia*¹,
Cântă și mie, fii bunișoară,
Toate câte făcu țigănia²
Când Vlad-Vodă³ îi dădu slobozie⁴,
Arme și locuri de moșie,

2

Cum țiganii vrură să-și aleagă
Un Vodă în țară și-o stăpânie⁵,
Cum, uitându-și de viața dragă,

¹ Una din operele comico-alegorice atribuite lui Homer, *Războiul broaștelor cu șoarecii*.

² Țigănimea. În majoritatea contextelor cuvântul are acest sens. Budai-Deleanu îl folosește pentru rimă.

³ Vlad al III-lea Basarab, supranumit „Țepeș” din cauza obiceiului de a-și pedepsi dușmanii prin tragerea lor în țeapă. S-a născut între anii 1431-1436 și a murit în 1476. A fost de trei ori domn al Țării Românești, prima și a treia domnie de scurtă durată. A dat naștere la două legende opuse: 1) patriot, iubitor de dreptate, adversar al boierilor corupți și apărător al creștinătății în fața Imperiului otomano-musulman; 2) prototip al lui Dracula, un principe transilvan transformat în vampir după moarte (romanul lui Bram Stoker, *Dracula*, publicat în 1897).

⁴ Anacronism asumat de Budai-Deleanu. Dezrobirea țiganilor a avut loc abia în secolul al XIX-lea, sub domnia lui Cuza.

⁵ Formă de guvernare.

Luară armele cu vitejie,
Ba chiar îndrăzniră a se bate
Cu murgeștile⁶ păgâne⁷ gloate,

3

Cum, apoi, printr-o gâlceavă-amară –
Căci nu se înțelegeau dimpreună –
Toți, care-ncotro, fuga luară
Lăsându-și țară, Vodă și cunună.
Însă toate acestea se făcură
Printr-o demonică amăgitură⁸.

4

Fiindcă, deși cel fără asemănare,
Cel mai rău duh din toate, Satana,
Pururi în iad lăcașul își are –
Focului nestins fiindu-i hrana –
Totuși, pe furiș câteodată,
Răzvrătind lumea, el se desfată.

5

Iar' de-astă dată-l întăratase
Urgia, precum spun, blestemată
Care, văzând cu securi și baroase,
Țigănimea noastră înarmată
Cu orice preț hotărî s-o sfâșie,
Vrajbă în ea băgând și dușmănie.

6

O! Tu, hârtie mult răbdătoare
Care pe spate-ți, cu voie bună,

⁶ Întunecatele.

⁷ Musulmanii sunt numiți „păgâni”.

⁸ Vrajitorie. După modelul epopeilor antice (*Iliada*, *Odiseea*, *Eneida*), pe care Budai-Deleanu le imită, intriga *Țiganiadei* se desfășoară pe două planuri, istoric/uman și supranatural. În plan istoric, creștinătatea se confruntă cu Imperiul otomanomusulman; în plan supranatural, Dumnezeu și oastea îngerilor luptă contra Satanei și demonilor săi. Îngerii îi susțin pe creștini; demonii, pe musulmani. Confruntarea de pe pământ este dublată de o confruntare cerească.

Toată înțelepciunea de sub soare
Și nebunia porți împreună,
Poartă și aceste stihuri ale mele
Cum ți le dau – și bune și rele.

7

Apoi zică cine câte știe,
Eu cu mândrul Solomon voi zice:
Toate-s deșarte și nebunie⁹,
Numai acela este fericit
Care pe sine-a se cunoaște-ncepe
Și firea lucrurilor pricepe.

8

De la miază-noapte mai departe,
Sus, în văzduhul întunecos,
Este un loc – precum scrie la carte –
Căruia filozofii îi zic haós,
Unde neîncetată bătaie
Face stihie cu stihie...

9

O zână rea țara stăpânește,
Ce nu suferă niciun bine,
Pe toate le strică, le dezunește,
Pe toate le sfarmă, spulberă ce-i vine
La îndemână: Urgia¹⁰ se cheamă,
Rea prăsilă de tată și mamă.

10

De-acolo, privind corbiș¹¹ la toate,
Urgia văzu-acele păcătoase
Gloate țigănești înarmate
Cu securi, ciocane și baroase;

---

⁹ Se referă la *Ecleziast*, una din cărțile biblice atribuite regelui Solomon.

¹⁰ „Urgia” este personificată ca în mitologiile și epopeile antice.

¹¹ Derivat de la corb. Privire de corb.

Pricepând dar ce va să fie
Mai că nu leșină¹² de mânie!

11

Căci nu rabdă, potrivnica zână,
Ca buna rânduială oamenii s-o păzească
Și, temându-se foarte să nu vină
La o rânduială gloata țigănească,
Gândi cum mintea să le-o strămute;
Și-ndată, iacă, se scoală iute

12

Pe aripi învolburate de furtună
Încălecând, la iad pogoară.
Pe unde trece fulgeră, tună,
Spulberă tot, frânge și doboară.
Chiar și pe diavoli îi prinse mirare
De năpraznă-așa iute și mare.

13

Și cum stătu fără sfială
Înainte negrei măriei-sale,
Satana, ce cu multă fală
Stăpânește a târtarului vale,
Ridicându-și sprânceana semeață
Îi zise aceluia, amenințând, în față:

14

„Satano, de nu mi-ai fi părinte
Și de n-aș fi întâi-născută ție –
Când căzuși din cer, dacă ții minte,
Mă avu cu tine oarba Zavistie –
Nepăsându-mi că aici stăpân ești
Aș vorbi cu tine să mă pomenești...

15

Unde-s duhul, inima ne'nfrântă
Ale-acelui mândru Luceafăr care
N-a pregetat și cu cea mai sfântă

---

¹² Formă de perfect simplu.

Lumină-n cer viețuitoare
S-a războit odată!?
Ce nepăsare te ține-acum, o, tată?

16

Tu șezi aici fără nicio teamă.
Adevărat! Dar, sus, ce se face
Pe lume, nu știi sau nu bagi de seamă.
Nu vezi ce năpraznă vine-ncoace
Peste iadul tău? Ieși numai, afară,
Și-o să-ți vezi propria ocară.

17

Până și sărmanii țigani caută
Să se pună în rânduială,
Părăsindu-și ciocane, lăută¹³
Și, înarmați, asupra lui Mahomed se scoală.
Îi văzui ținând sfat să-l ajute
Pe Vlad, în toate chipurile plăcute.

18

Singur acel Vlad, de-l lași în pace,
Gata-i a prăpădi păgânimea...
Și-atunci iadul tău ce va face?
Unde-ți va fi slava și mărirea¹⁴
De-a fi născocit legea mahomedană?
Înțelesu-m-ai acum, Satană?

19

Acestea zicând, precum curcanul
Întărâtat se umflă și, iată!,
Fierea toată și, turbat, catranul
În tăică-su vărsă sluta fată;
Iar el, mai nu plesni de mânîe
Și-abia cât putu zice: „Vai mie!”

20

¹³ Se pronunță în două silabe (*au* este diftong).

¹⁴ Mărirea, mândria.

Și mai răsuflând: „Fiică iubită!
După vorbe te recunosc adevărată
Prăsilă a mea: dar fii liniștită,
Acuș vei vedea că al tău tată
E tot acela care-odinioară
Vru pe Cel înalt din cer să-l doboare!”

21

Urgia se întoarce îndată,
Iar Satana, iute ca vântul –
Sau din arc slobozita săgeată –
Străbătând curmeziș pământul
Ieși în lumea de sus, afară,
În chip de fum cu vânăță pară.

22

Iar după ce pământeașca boare
O inspiră puținel în sine,
Făcându-i-se un pic răcoare,
Socoti cum ar face mai bine
Ca, nevăzut, pe toate să le vază
Pe unde-ajunge a soarelui rază,

23

Știind el foarte bine că-n afară
De ceata îngerească pânditoare,
Ce-mprejurul întregii lumi zboară,
Sânt' Ilie prorocul încă are
Asupra lui pază foarte bună
Și unde-l zărește acolo-l detună¹⁵.

24

Din aste cuvioase priciné
Mult timp nehotărât nu rămase,
Ci, preschimbându-se în corb¹⁶ pe sine,

¹⁵ În credința populară sfântul Ilie este stăpânul fulgerelor și al tunetelor.

¹⁶ Corbul este unul din simbolurile cele mai puternice și plurivalente din *Țiganiada*. În episodul de față el are conotație negativă (întrupare a Satanei, principele Întunericului). Dar el este și simbolul țiganilor, implicit al „dalbei țigănimii”, al valahilor, pe a căror stemă se afla un corb. De asemenea, nu trebuie scăpat din vedere simbolismul numelui descălecătorului mitic al muntenilor, *Negru Vodă*.

Se băgă într-o negură deasă
Și se ridică pe aripi ușoare
Până la nouri, aproape de soare.

25

Cum vulturul, silit de foame,
Împrejur, pretutindenii zboară,
Câmpuri, păduri și grădini cu poame
Străbătând cu vederea, ca doară
Va zări stârvuri și mortăciune,
Sau ceva vrednic de vânăciune¹⁷,

26

Așa Satana, cu fața viclenită,
Se uită de sus, nevăzut de nime',
Și zărește totul într-o clipită,
De la Ocean până la Tătărimă¹⁸;
Vede toți mâncătorii de pâine¹⁹,
Dar și pe cei cu cap de câine²⁰.

27

De-acolo vede, nenumărată,
Oastea lui Mahomed cum vine
Să robească Muntenia toată;
Și, văzând, se bucură-n sine
Hotărând pe păgâni să-i ajute
În toate chipurile știute.

28

Vede și tabăra țigănească
Între Alba²¹ și Flămânda²² adunată,

---

¹⁷ Vânat.

¹⁸ De la Apus și până la Răsărit.

¹⁹ Cei care trăiesc din agricultură. Formulă împrumutată din epopeea antică.

²⁰ Se referă la o populație din zona Caucazului, despre care Herodot spune că ar fi fost antropofagă (și „avea cap de câine”). Etimologia populară a cuvântului „căpcăun” trimite la „cap de câine”.

²¹ Numele provine de la Albești, localitate din vecinătatea Curții de Argeș.

Care, din poruncă domnească,
Acum era și bine înarmată,
Așteptând ultima poruncă:
Încotro și pe unde să se ducă.

29

Acolo erau din țara întreagă
Strânși țigani, cu mic cu mare,
Părăsindu-și viața pribeagă
Și gândindu-se la o nouă stare:
Să nu mai umble din țară-n țară,
Nici alții să-i mai facă de ocară.

30

Căci Vlad-Vodă locuri de moșie
Le dăduse, cu-această învoială:
Ca de-acuma și ei să fie
Oameni, ca alții, cu rânduială.
Iar ei mult se sfătuiau întru sine
Cum să-și tocmească trebile mai bine.

31

O zi de sfat era și de-astă dată
Unde, acuma, se-adunasă
Boierimea cea mai învățată,
Făcând voroavă multă²³ și deasă.
La urmă Drăghici gura deschise
Și-n acest chip către adunare zise:

32

„Bărbați cinstiți! Trăind eu pe-astă lume
Multe pății, și bune și rele,
Și multe văzui: adinsuri²⁴ și glume,
Dar, vă spun drept, din toate cele,

---

²² Numele provine de la Flămânzești, fostă localitate din jurul mănăstirii Curtea de Argeș, actualmente înglobată în oraș, unde locuiau mai ales țigani robi, folosiți la treburile mănăstirii.

²³ Discutând îndelung.

²⁴ Lucruri serioase.